

dat hij kleinere landen wil belasten met inspecties, gedekt door een permanente dekkingsmacht om te zien of die landen misschien clandestien bezig zijn zich te bewapenen; [4] dat hij ook Frankrijk wil ontwapenen; [5] dat hij de grote Geallieerde landen als politie-agenten wil laten optreden. Alles in vage termen voorgedragen. De koningin en ik kregen nauwelijks gelegenheid, iets te zeggen.¹

Men ziet: er werd geen woord gewisseld over Indië. Zes dagen later evenwel, op 18 juli, nam Roosevelt na een van de periodieke vergaderingen van de (Washingtonse) *Pacific War Council* (op de Londense en op de Washingtonse *Pacific War Council* komen wij in hoofdstuk 7 terug) van Kleffens en Loudon apart en drong er bij hen op aan dat de koningin, die op 6 augustus beide Kamers van het Amerikaans Congres in verenigde vergadering zou toespreken, in haar redevoering een duidelijke passage zou opnemen over de politieke toekomst van Indië. Er werd uit Londen een concept overgeseind waarin slechts verwezen werd naar de aankondigde rijksconferentie. '*The preparation of the conference*', heette het in de tekst van de toespraak die in haar uiteindelijke vorm door van Kleffens opgesteld werd, '*is being actively continued, but in accordance with sound democratic principle no final decision will be taken without the cooperation of the people once they are free again.*' Een nogal terughoudende passage dus, maar wat de koningin voor het overige zei, getuigde van nationale zelfbewustheid en van strijdvaardigheid. De Senaatszaal binnenkomend en haar verlatend, kreeg zij, schreef van Kleffens, 'een enorme ovatie . . . Bij het weggaan hoorde ik *Senator Tom Connally* (Texas; voorzitter van het *Foreign Relations Committee* uit de Senaat) zeggen: '*If it is not disrespectful I say that she is a grand gal.*'²

Later in augustus keerde de koningin naar Engeland terug.

Uit van Kleffens' reisverslag blijkt niet dat zij met Roosevelt over de toekomst van Indië gesproken heeft. In feite heeft zij dat wel degelijk gedaan, tweemaal zelfs, de eerste keer begin juli, de tweede keer op 7 augustus, en beide keren in van Kleffens' afwezigheid. Zij had zich ook op die 'eigen' gesprekken met Roosevelt voorbereid: zij had voor zichzelf enkele notities gemaakt waaruit men moet concluderen dat zij het een snode onrechtvaardigheid zou vinden indien Nederlands positie in Indië zou worden aangetast. 'Indië,' aldus de duidelijkste van die notities, – 'wij hebben het industrieel op poten gezet; vanuit Nederland. Wij hebben dit voordeel niet voor ons gehouden, doch hebben dit geheel aan de bevol-

¹ Van Kleffens: 'Reisverslag Ver. Staten (juni-augustus 1942)', p. 38–40. ² A.v., p. 61–62.